

Editör PETER OSBORNE • Eleştirel Bakış

PETER OSBORNE Middlesex Üniversitesi'nde okutman olarak Modern Avrupa Felsefesi dersi vermektedir. *Radical Philosophy* dergisinin bir üyesidir ve felsefe, estetik, toplum kuramı üzerine birçok yazısı bulunmaktadır. Halen Kingston University'de (Londra) Modern Avrupa Felsefesi Araştırma Merkezi Direktörlüğü görevine devam etmektedir. *Walter Benjamin: Critical Evaluations in Cultural Theory* (2005, 3 cilt) kitabının editörlüğünü yapmıştır.

Dost Kitabevi Yayınları, 1999 (1 baskı)

A Critical Sense. Interviews with Intellectuals

© 1996 Peter Osborne

Bu kitabın yayın hakları Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla
Routledge, Taylor&Francis Group'tan alınmıştır.

İletişim Yayınları 1829 • Politika Dizisi 106

ISBN-13: 978-975-05-1120-2

© 2013 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2013, İstanbul

DIZI KAPAK TASARIMI Utku Lomlu

KAPAK Suat Aysu

UYGULAMA Hüsnü Abbas

DÜZELTİ Remzi Abbas

DIZIN Güneş Akkor

BASKI ve CILT Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi B Blok 6. Kat No. 4NB 7-9-11

Topkapı 34010 İstanbul Tel: 212.613 03 21

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak İletişim Han No. 7 Cağaloğlu 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

Editör PETER OSBORNE

Eleştirel Bakış

Entelektüellerle Söyleşiler

*A Critical Sense
Interviews with Intellectuals*

ÇEVİREN *Elçin Gen*

İÇİNDEKİLER

METİNLER ÜZERİNE NOT	7
Giriş: Felsefe ve Entelektüellerin Rolü	
PETER OSBORNE	9
1 Kurum ve Özerklik	
CORNELIUS CASTORIADIS	37
2 Slovenya'da Lacan	
SLAVOJ ŽIŽEK - RENATA SALECL	63
Ek	
SLAVOJ ŽIŽEK	83
3 Marx'ın Mirası	
ISTVÁN MÉSZÁROS	95
4 Şarkiyatçılık ve Sonrası	
EDWARD SAID	115
5 Almanya'da Eleştirel Kuramın Bugünü	
AXEL HONNETH	145

6	Performans Olarak Toplumsal Cinsiyet	
	JUDITH BUTLER	169
7	Amerikan Radikalizmi	
	CORNEL WEST	193
8	Feminizm, Yapısöküm ve Hukuk	
	DRUCILLA CORNELL	215
9	İşe Koyulmak	
	(Ulusaşırı Kültürel Çalışmalar)	
	GAYATRI CHAKRAVORTY SPIVAK	239
	<i>DİZİN</i>	260

METİNLER ÜZERİNE NOT

Bu kitapta yer alan söyleşiler daha önce *Radical Philosophy* dergisinde yayımlanmıştır: Cornelius Castoriadis, RP 56 (Sonbahar 1990); Slavoj Žižek/Renata Salecl, RP 58 (Yaz 1991); István Mészáros, RP 62 (Sonbahar 1992); Edward Said, RP 63 (Bahar 1993); Axel Honneth, RP 65 (Sonbahar 1993); Judith Butler, RP 67 (Yaz 1994); Cornel West, RP 71 (Mayıs/Haziran 1995); Drucilla Cornel, RP 73 (Eylül/Ekim 1995). Giriş yazısı, Slavoj Žižek'in "Slovenya'da Lacan" başlıklı söyleşisine ek ve Gayatri Spivak'la yapılan "İşe Koyulmak: Ulusaşırı Kültürel Çalışmalar" başlıklı söyleşi ilk kez burada yayımlanmaktadır.

Katılanlara ilişkin notlar her söyleşinin başında yer almaktadır.

Radical Philosophy dergisi Radikal Felsefe Topluluğu tarafından 1972 yılından beri İngiltere'de yayımlanmaktadır. Başlangıçta yılda üç defa çıkan dergi, 69. sayıdan itibaren (Ocak/Şubat 1995) iki ayda bir çıkarılmaktadır. Dergiye abonelik yoluyla ulaşılabileceği gibi, İngiltere ile Amerika'daki belli kitapçılardan da ulaşılabilmektedir. Abonelik hakkında ayrıntılı bilgi için: Central Books (*Radical Philosophy*). 99 Wallis Road. Londra E9 5LN adresine yazınız ya da 0181-986 4854 numaralı telefonda arayınız. İngiltere'deki dağıtımdan da Cen-

tral Books sorumludur. Amerika ile Kanada'da ise Bernard De Boer Inc. [135 East Centre Street, Nutley, New Jersey 07100 (tel. 201-677 9300)] ile Ubiquity Distributors Inc. [607 Degraw Street, Brooklyn, New York 11217 (tel. 718-875 5491)] tarafından yapılmaktadır.

Felsefe ve Entelektüellerin Rolü*

PETER OSBORNE

ELEŞTİRMEN Daima “mümtaz”. Her şeyi bildiği, her şeyi okuduğu, her şeyi gördüğü varsayılan kimse. Ondand hoşlanmadığınızda ona bir Zoilus, bir hadım deyin.

– Gustave Flaubert, *Yerleşik Düşünceler Sözlüğü*

Söyleşiler fırsatın ürünleridir. Bağlamdan ve vesileden doğmuş olsalar da, yine de, eninde sonunda ustalıklı bir yayına hazırlık süreci gerektirirler: Şimdinin göstergelerinden, fiilî olanın taşıdığı vaadi çağırnan titiz kurmacalar. Filozoflarla yapılan söyleşiler çifte bir beklentinin yükünü taşımaktadır: Felsefenin edimselliği (*actuality*) (büsbütün yavan değilse de sınırlı bir konu), ve asıl zor olan, edimselin (*actual*) felsefeleri. Edimsellik olarak felsefe: Hegel’in, bilgilerin çoğalması karşısında felsefe fikrini canlı tutma çabasının mirası budur. Bunun izleri bugün hâlâ canlıdır – Hegel’in sıkı eleştirmenlerinin eserlerinde getirilen sınırlandırmalarla da olsa.

Sözgelimi Foucault, felsefenin sorusunun, bizi oluşturan şimdiye ilişkin bir soru olduğunu savunur. Bu nedenle Foucault’ya göre “çağdaş felsefe tamamen siyasi, tamamen tarihsel-

(*) Peter Dews ile Francis Mulhern’e bu giriş yazısının taslağı üzerindeki yorumlarından ötürü teşekkür ederim.

dir. Tarihe içkin olan siyaset ve siyaset için vazgeçilmez olan tarihtir.”¹ Şimdinin eleştirisi olarak felsefe... bu fikrin altında modernliğe dair felsefi bir söylemin ortak zeminini görmek için Foucault'nun bu konudaki özel anlayışını benimsemek gerekmez. Modern felsefelerin otorite iddialarının dayanağı, bu süreci kavrama biçimleri ne denli farklı olsa da, şimdiye ilişkin iddiaları –şimdinin gerçekliklerini yorumlayıp yargılama konusundaki başarıları– olmuştur. Bu iddiaları yakalamada, kendisi de paradigmatik olarak modern bir tür olan söyleşiden daha iyi bir yol olabilir mi?

19. yüzyıl gazeteciliğinin bir icadı olan söyleşi, başlangıçta gazeteler için düşünülmüştü. Söyleşinin kitap biçimine terfi etmesi ve daha yakın zamanlarda ortaya çıkan akademik yayıncılık, modernliğin kesintili zamanının, üniversite hayatının *longue durée*'si içerisine sızıp yerleştiğinin bir göstergesidir. Bir yandan güncel olma sanatını sınırlarına dek zorlarken, bir yandan da vadesi dolduktan sonra yeniden keşfedilmek üzere belge olarak saklanmasını mümkün kılar. Foucault'nun en etkili formülasyonlarının çoğuna söyleşilerinde rastlanır. Raymond Williams'la yapılan söyleşilerin derlendiği dev söyleşi dizisi *Politics and Letters*, onun eserlerine genel bir bakış sunan en iyi çalışma olarak değerlendirilir. Derrida'nın üç söyleşi derlemesinin 500 sayfalık son cildinde yer alan, (eksik) yayımlanmış söyleşiler listesinde, yalnızca 1982 ile 1992 yılları arasına ait altmış söyleşi bulunur.²

Ancak, söyleşinin güncelliği ile modern felsefenin şimdiye ilişkin olma iddiası arasında bir akrabalık varsa, bununla temsil edilen kişilik filozof değil, entelektüeldir. Günümüz kültürel piyasasında “filozoflar” gerçeklikten bir bakıma uzak kârlar – sorularının zorluğu, soyutlamalarının yüksekliği, geleceklerinin ağırlığı nedeniyle medyanın taleplerinden korunur-

1 Michel Foucault, “Power and Sex”, çev. David J. Parent, *Michel Foucault: Politics, Philosophy, Culture: Interviews and Other Writings, 1977-1984*, Routledge, New York ve Londra, 1988, s. 121.

2 Raymond Williams, *Politics and Letters: Interviews with 'New Left Review'*, Verso, Londra, 1979. Jacques Derrida, *Points ... Interviews, 1974-1994*, çev. Peggy Kamuf, Stanford University Press, Stanford, 1995.

lar. Modern felsefenin şimdiye ilişkin iddiası ona, Vincent Descombes'un felsefenin "altın kuralı" dediği şeyi çığneme hakkını vermez: Yani, "bir felsefe 'idealist' ya da 'gerçekçi' olur, diyalektik ya da ilüminist olur, ama kendine zor olmamak gibi bir rahatlık tanıyamaz. Özellikle zor olmasalar, felsefi sorunlarla kim ilgilenirdi?"³

Zorluk, felsefeyi kamusal söylemden uzaklaştıran etkenlerden biridir: Flaubert'in *Yerleşik Düşünceler Sözlüğü*'ndeki felsefe tanımında yer alan "ona bıyık altından gülünüz" buyruğunda özetlenen kaygı hissini uyandırır – kahkahanın ("daima Homerik"), sıklığı ölçüsünde tedirgin edici olduğu, entelektüel faaliyetlerle dalga geçen bir örnek. Öyle anlaşılıyor ki filozofların modernlikle ilgili iddialarının itibar görmesini sağlamaları için, sanatlarının karmaşıklığını stratejik icatlarla, diğer söylem tarzlarına yönelik daha pragmatik bir yaklaşımla hafifletip giderek kendilerini hapsedtikleri sınırlı alanları, alışkanlıkları aşarak daha geniş düşünce ve tartışma alanlarına geçmeleri gerekmektedir. Bertrand Russell bu konuda sıklıkla sözü edilen bir örnektir. Aydın popüler kültür üzerindeki etkisi, akademi içindeki etkisinden çok daha fazla olan –özellikle amatör olarak kalmakta kararlılık gösterdiği sosyal düşünce alanı bakımından– Karl Popper'ı da unutmamak gerek.⁴ Böylelikle filozoflar, mesleklerinin Sokratik kökenlerine dönmekle, kendilerini entelektüellerin rolünü yerine getirirken bulurlar. Ama bu rolün neleri içerdiği artık eskisi kadar açık görünmemektedir.

Toplumsal yapıdaki değişimler, yüksek öğrenimin ekonomik işlevi, iletişim araçlarındaki teknoloji ve kültürel biçim, bazı ulusal bağlamlarda diğerlerine kıyasla her zaman daha alışıldık olan bir fikrin karmaşılaşmasına neden olmuştur. Sözgelimi, Amerika'daki "kamusal entelektüelin yok oluşu" konulu son dönem tartışmalardaki "kamusal" ibaresinin kendisi bile, bu rolle ilgili klasik anlayışlardan bir kopuş yaşandığının

3 Vincent Descombes, *The Barometer of Modern Reason: On the Philosophies of Current Events*, çev. Stephen Adam Schwartz, Oxford University Press, New York ve Oxford, 1993, s. 7.

4 Jerry Ravetz'in 'Symposium on Karl Popper, 1902-1994'te 'Last of the Great Believers'ına bakın, *Radical Philosophy* 70, (Mart/Nisan 1995), s. 4-6.

göstergesidir. Yine de bu, entelektüel üretim alanının kendisinden kaynaklanan herhangi bir şeyden çok, kamusalılık biçimlerindeki değişimlerle ilgilidir. Bir yazarın dediği gibi:

Sorun, kitle iletişim araçlarının, kamu kavramının kentsel bir estetik kendini sunma, sosyallık, teatrallik ve haz mekânı olarak yeniden icat edilmesine katkıda bulunmuş olması değildir. Asıl sorun, medyanın bu yolla, “cumhuriyetçi erdem” modelindeki siyasal katılımcılık itkisiyle birlikte siyasetten çok estetikle ilgili olduğu anlaşılan [...bir] kamu kavramı getirmiş olmasıdır. [...] Kamuoyunun oluşturulmasına, değiştirilmesine ve seferber edilmesine katılmak –“cumhuriyetçi erdem”in tanımlayıcı özelliği– bir ölçüde yeniden icat edildi ya da yeniden konumlandırıldı. [...] [Bu], artık kültür alanında benzeri görülmemiş bir açıklıkla keşfedilebilir.⁵

Kültürel çalışmalar adıyla ortaya çıkan yeni disiplinin öneminin ve alternatif kültürel üretim biçimlerinin çok daha anlamlı hale gelmesinin nedeni budur. Bu yeni söylem ve pratikler ile, daha klasik felsefî onama ve eleştiri biçimleri arasında ne gibi bir bağ kurulabileceği, bir soru olarak ortaya konmayı beklemektedir.

Bu makalede, –filozoflarla entelektüellerin, sosyalistlerle akademisyenlerin yer aldığı– daha geniş bir tarihsel ağ içerisinde gelişen söyleşileri konumlandırıp, bizatihi değişimlerin içinde yinelenen birtakım temalara dikkat çekmek hedefleniyor. Bu derlemedeki düşünürlerin seçilmiş olmasının bir nedeni, giderek parçalanan sol kuramsal kültürüne katkılarındaki çeşitliliktir. Fakat bu çeşitlilik, bir “gelenek” oluşturacak kadar sağlam temellere dayanmasa da, çakışan koşulların ve dertlerin varlığını gösteren süreğen bir birlik –bir karmaşa– oluşturmaktadır.

---

5 Bruce Robbins, “Introduction: The Phantom Public Sphere” (*The Phantom Public Sphere*, Bruce Robbins, University of Minnesota Press, Minneapolis, 1993, s. xix.) Bu kitap özellikle Habermas’ın ilk dönem metinlerinden *Kamusalığın Yapısal Dönüşümü*’nün (1962) gecikmiş çevirisiyle filizlenen tartışmaları göğüslemek açısından yararlıdır.